

Міністерство освіти і науки України
Північно-Східний науковий центр НАН України та МОН України
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Тези

**73-ї наукової конференції професорів, викладачів,
наукових працівників,
аспірантів та студентів університету**

Том 1

21 квітня – 13 травня 2021 р.

Полтава 2021

170]. In Dara Korniy's novel, Chugaister is a man who "breaks the wings" of his wife, despises her, betrays her, in a word, makes her destitute. That's why Mavka is taking revenge on them.

The mythological Chugaister must hide somewhere in a foliage and wait for a mavka. And when he sees her, he will seize her, tear in two and eat her [1, p. 170]. But in "Mavka's Diary", the Chugaisters do not tear their victims in two, they drink the souls of Mavkas and ordinary women caught in their meshes and devour their hearts. "Її серце вийняв Чугайстер, коли штовхав у прірву, вийняв і зжер" [2, p. 150].

According to folk beliefs, Chugaister is friendly to people, talks to them, warms himself by the fire. Having met a living soul in the forest, Chugaister does not harm them, only politely invites them to dance, playing the flute [1, p. 170]. However, the writer refutes this statement: "Тепер я знаю добре, що стається з Мавками, яких зваблює Чугайстер. Він вбиває її душу. І світ, отче, кишить Чугайстрами, і вони гублять усіх, не тільки Мавок" [2, p. 177].

Against Chugaister an ax was used as a talisman [1, p. 171]. But in the modern world, which Dara Korniy writes about, where all such signs are considered as stupid superstitions, and Chugaisters live among us (and they are not mythological creatures, but ordinary people who simply show the features of these creatures), neither an ax nor anything else can from save from them.

As we can see, the real people in Dara Korniy's novel have both allomorphic and isomorphic features within appearance and character with mythological creatures, such as: mavka and chugayster and, thus, determine the mythopoetics of abovementioned images.

Dara Korniy's attempt to introduce into national literature an artistic interpretation of a new image from the corpus of Ukrainian "lower mythology" contains many original solutions designed to convey the national color and can be considered another successful step in building Ukrainian literature's own myth-making tradition of the new era.

References:

1. «100 образів української міфології», під заг. редакцією д.ф.н. Олени Таланчук: Книжковий дім "Орфей", 2002. 213 с.

2. Корній Д. Щоденник Мавки. Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2016. 304 с.

3. Корній Дара. Чарівні істоти українського міфу. Духи природи. Х. : Віват, 2018. 320 с.

УДК 821.161.1–3.09(043.5)

*А.К. Павельєва, к. філол. н., доцент
Національний університет*

«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

ЧАСОПРОСТІР "ВЕЧОРІВ НА ХУТОРІ ПОБЛИЗУ ДИКАНЬКИ" М. В. ГОГОЛЯ: СИНТЕЗ ХРОНОТОПІВ

Ключовими компонентами просторово-часової картини світу в повістях «Вечір на Івана Купала», «Травнева ніч, або Утоплениця»,

«Пропала грамота», «Ніч перед Різдвом» і «Зачароване місце» є містичний час, містичний простір та містичний хронотоп. У повісті М. В. Гоголя «Зачароване місце» важливу роль відіграє мотив зачарованого місця – найважливіший компонент картини світу, його просторова парадигма.

Нічний час у повістях циклу «Вечори» тісно пов'язаний з календарним часом, зокрема з язичницько-християнськими святами Різдва, Івана Купала, травневих русалій. Містичному простору в прозі М. В. Гоголя властиві розмитість, нечіткість ліній, підвладність бісівським трансформаціям (відьомським та «нечистим» чарам), здатність деформуватися (розтягуватися та звужуватися) у містичний час. Змальований автором «пекельний світ» тримається на просторових підмінах, що відбуваються непомітно для людини, і характеризується просторовими та часовими деформаціями. Усі просторові деформації в гоголівському циклі, як правило, пов'язані з темрявою. У шести «містичних» повістях ірреальний (містичний) вимір репрезентовано земним, підземним, водним і підводним простором, а в «Ночі перед Різдвом» – повітряним простором, що належить надприродним істотам (чарівникам, чортам, духам тощо) і «копіює» земний світ.

Головні герої гоголівських повістей зазвичай потрапляють зі «свого» (реального) простору в ірреальний (містичний) за допомогою мотивів випробування, метаморфози, сну та задзеркалля. Крім того, часові та просторові межі демонічного світу розмикаються, розширюються, перешкоджаючи поверненню персонажа додому. До містичного простору в багатьох повістях циклу належить простір дороги. Гоголівська містика пов'язана з дорогою та небезпеками. Саме в дорозі герої творів письменника зустрічаються з демонічними силами та протистоять їм. Хронотоп дороги в гоголівських «Вечорах» тісно пов'язаний із концептом «чорт». Чорт у повістях деформує й спотворює дорогу, створює на ній перешкоди й небезпеки, у нічний (містичний) час «грає» із простором, деформуючи його й «заплутуючи» героїв, спокушаючи, збиваючи їх з дороги не тільки в прямому, але й у переносному значенні – зі шляху метафоричного (життєвого, духовного). Перешкоди, що створюються дияволом, сприяють зміні просторових координат, рухають сюжет до розв'язки, до перемоги над злом або до кінцевої поразки героя. У всіх «містичних» творах гоголівського циклу «Вечори» лексеми «дорога» й «шлях» набувають негативного, «демонічного» відтінку, вони часто символізують страх.

Містичний хронотоп у вищезазначених повістях характеризується ущільненням простору і просторовими «аномаліями»; дивним і страшним звуковим наповненням (диявольською какофонією); темною і похмурою кольоровою гамою з домінуванням чорного та червоного кольорів. Маркерами містичного хронотопу є чорт, русалки, утоплениці, відьми, диявол та потворні чудовиська, туман або серпанок, відсутність місяця й суцільна пітьма, звуження й розширення простору, просторові деформації й викривлення перебігу часу, незвичайна рослинність або її цілковита відсутність.

У художній структурі повісті «Страшна помста» вагому роль відіграє міфологічний хронотоп, у якому діють дзеркальні герої-двійники –

побратими Іван і Петро, а також хронотоп замку, синтез містичного простору із соціально-історичним часом (між 1630 та 1640 рр.). Символічним центром хронотопічної картини світу в цьому творі є топос Києва, змальований автором як сакральний простір, точка нульового відліку, топос, перебуваючи в якому грішник-чаклун має два шанси розкаятися. При творенні картини світу автор намагається максимально охопити простір України. Коли для чаклуна настає час розплати, простір «стискається», наближаючи до Києва далекі від нього географічні пункти, при цьому деформуються не лише просторові, а й часові рамки, стають видимими найвища гора й вершник із минулого. «Страшна помста» має готичне забарвлення. Уперше в повістях М. В. Гоголя з'являється хронотоп замку й унікальне «прокляте» місце – локус кладовища, де предки чаклуна підіймаються зі своїх могил після кожного злочину свого нащадка, порушуючи таким чином не лише просторові, а й часові межі.

Література

1. Гоголь Н.В. Полное собрание сочинений: [В 14 т.] / АН СССР; Ин-т рус. лит. (Пушкин. Дом); Гл. ред. Н.Л. Мецзяков; Ред.: В.В. Гиппиус (зам. гл. ред.), В.А. Десницкий, В.Я. Кирпотин, Н.Л. Мецзяков. – [М.; Л.]: Изд-во АН СССР, 1937–1952.
2. Ковальчук О.Г. Гоголь: буття і страх. Монографія / Олександр Герасимович Ковальчук – Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2009. – 127 с.
3. Павельєва А. К. Мистическое время, мистическое пространство и мистический хронотоп как художественная доминанта в повести Н.В. Гоголя «Вечер накануне Ивана Купала». Закарпатські філологічні студії. 2018. Вип. 4, т. 2. С. 87 – 92.
4. Павельєва А.К. Про особливості містичного простору і часу в повісті Миколи Гоголя «Вій» / Анна Павельєва // Вісн. Черк. держ. ун-ту: зб. наук. ст. Сер.: Філол. науки / [гол. ред. А.І. Кузьмінський]. – Черкаси, 2012. – Вип. 5 (218). – С. 119–125.

УДК 293. 11

*К.В. Палій, к. філол. н., ст. викл.
О.Ю. Лупай, студентка групи 202-ГФ
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»*

ДЖЕРЕЛА ВИНИКНЕННЯ СКАНДИНАВСЬКОЇ МІФОЛОГІЇ

Германські племена в епоху зіткнення з цивілізованими народами античного світу ледве почали долати родові відносини, а їх релігія існувала в архаїчних формах: тотемізмі, лікувальній та попереджувальній магії, мантиці (гадання, ілюзорні засоби пізнання майбутнього, невідомого) тощо. Племена різнилися рівнем розвитку, силою впливу на них вірувань кельтів та римлян, а пізніше – християнства. Про єдину релігію давніх германців можна говорити хіба, що умовно.

Пробудження інтересу до германської язичницької давнини у першій половині ХІХ ст. дало поштовх зародженню історії релігії як науки. У цьому руслі сформувалася перша класична для цієї галузі знань